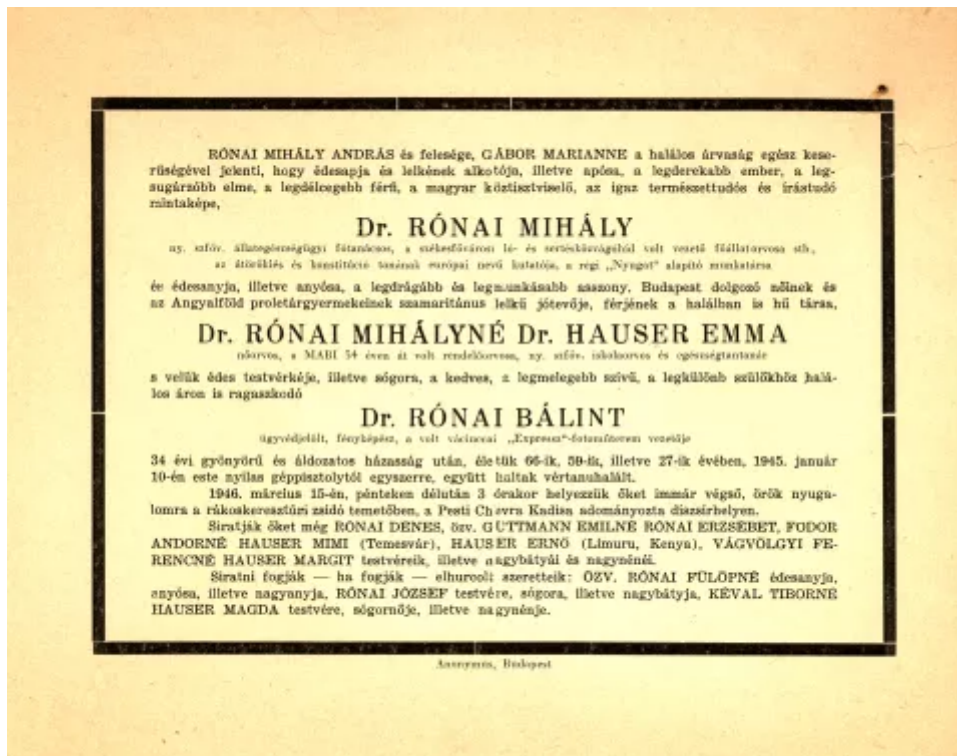

A Rónai Család Temetési Értesítése

Gyászjelentés az 1945. január tizedikén, a Liszt Ferenc téren meggyilkolt apósom, anyósom és sógorom végső nyughelyre való temetéséről, 1946. március tizenötödikéről.

A család már a mama nélkül költözött az Alkotmány utcából a Hold utcába 1944 novemberének végén. A Svéd Vöröskeresztnek volt ott egy lakása, ahol huszonöt zsidót helyeztek el. Gettóban egyik családból sem volt senki. Mamát november tizenötödikén fogták el a Gyöngyház utcában húgával és annak lányával együtt, s vitték az Óbudai Téglyagárba.

Papán és az anyósomon-apósomon kívül velük volt az utolsó napokban Bálint, a sógorom is. Munkaszolgálatos volt Budapesten, utcát söpörtek, s onnan valahogy sikerült neki ellógni. Egyenesen a szülőkhöz ment.

Január kilencedikén a ház zsidó lakóit összeszedték. A Royal Szálloda mellett volt egy nyilas ház, odavitték őket. A férfiakat összeverték, de a papát elengedték, s ő lent megvárta a többieket. Azt mondták nekik, hogy viszik őket a gettóba -- és útközben a Liszt Ferenc téren mindenkit lelőttek 1945. január tizedikén este.

Mihelyt lehetett, a József körútról a Hold utcába mentünk, de már nem találtuk ott őket. Azt hallottuk, a gettóba vitték őket. Amikor kinyitották a gettót [január 18.], dőltek ki a népek, és mindenkit megszólítottunk, nem találkoztak-e velük, nem tudnak-e róluk. Senki nem tudott semmit, ezért kezdtük a kórházakat járni. Az egyik kórházban felfedeztünk egy lányt, aki a szüleivel a papák mellett szobában lakott a Hold utcában. Nem tudom, tudtuk-e, hogy ő abban a kórházban dekkol. Nem volt ápolónő, de annak volt kiadva. Ő mesélte, hogy egy német tiszt -- közöttük is volt néhány rendes ember -- bevitte a papáját tarkólvéssel a kórházba, aki még annyit tudott mondani a lányának: "Az anyád a Liszt Ferenc téren halt meg." És azzal ő is meghalt.

Ez lett a nyom. Így mentünk el a Liszt Ferenc térre, ahol végigjártuk a házakat. Azt mondták, hogy itt rengeteg halott volt, nem csak zsidó, légitámadás is volt a sortűz után, és akkor a nyilasok iszkoltak. Ezt hallottuk egy túlélő lánytól. De ott van, mondták -- ahol most a könyvesbolt van, a Liszt Ferenc téri oldalon --, egy alagsori helyiség, ahol egy Vöröskereszt-segélyhely működik, és ott van lista a hullákról. Hát persze odamentünk.

Ez egy rémtörténet! Ott ült egy magányos férfi. Mondtuk neki: "Hallottuk, van magánál lista." Erre azt mondja: "Hát lista csak a keresztényekről van." Mert ugye volt keresztény légitámadás-halott is. "Zsidókról nincs lista, de egy zsidó biztosan volt, mert megtaláltuk az orvosi táskáját." Elővette. Az anyósom orvosi táskája volt -- két helyen átlőve --, benne voltak a Rónai család svéd schutzpassai, a papáé nem.

Azt a percet nem lehet elfelejteni! Mityu abban a percben tudta, hogy a családja odavan. Én is tudtam. De az nem volt még biztos, hogy a papa is. Pár nap múlva viszont jött hozzánk az a kéz nélküli nő, s akkor bizonyos lett, hogy a papa is ott van. Később Mityu mondta, hogyha én nem vagyok, ő nem élte volna túl ezt. Akkor voltak ilyen családok, most már nem nagyon -- a mienk is ilyen volt. Tömény imádat egymás iránt.

Egy teljes évig jártunk a fővároshoz az exhumálás miatt. Érdekes, hogy se a nővérem, se a bátyám soha nem jött. Mi a Mityuval mindennap elmentünk. Végül elrendelték.

Az exhumálás borzalmas volt. Hétfőtől kezdve néztük a hullákat. Mindenki fölismerhetetlen volt, tele földdel. És ha a földet levetted, lejött az arc vele. Istentelen szaguk volt. Már álmomban is alám tettek egy ilyen szörnyű hullát. Egész héten, minden nap néztük, de nem jött elő senki. Szombaton arra ébredtem, hogy negyvenfokos lázam van, szörnyen hányok, nem tudok lábra állni. Mityu egyedül ment. És ő találta meg őket. Legalább nem láttam a sajátjaimat így. Szinte teljesen fölismerhetetlenek voltak.

Először az apját találta meg. Előbb kijött az apjának a notesze. Mivel süket volt, mindig jegyzetelt. Aztán előjött az ezüst cigarettatárcája, elfelejtették elkobozni. Ezt a tárcát Szegeden élő testvérétől kapta, bele van vésve: "Nagy testvéremnek nagy szeretettel, Jóska." Innen tudta a férjem, hogy most a sírból az apja fog kijönni. Különben nem lehetett megismerni. Az anyját a formájáról ismerte meg, alacsony és molett volt, a fejformája teljesen a Mityué, óriási homlok, pici arc. Az öccsét a saját ruhájáról ismerte fel, aki a munkaszolgálatos öltözékét cserélte le bátyja ruhájára.

Végül a papa. Mityu azt mesélte, hogy a papa volt az egyetlen, aki tökéletesen fölismerhető volt. Csak a nagy bajusza volt olyan, mint egy műbajusz, el volt mozdulva. De egyébként teljesen épségben volt. És ott volt vele az ezüst nyelű botja. Soha nem járt kalap és bot nélkül.

Megkaptuk a noteszt, a tárcát, az átlőtt orvosi táskát, amiben az iratokon kívül mérget is találtunk, amit nem volt idejük bevenni, az ezüst nyelű botot. És hivatalos írást kaptunk mindenkiről: erőszakos halál, gyilkosság, tarkólövés. Ezek a szavak mindegyiken rajta vannak. Hát nem borzasztó? -- Több kiállításon bemutattam mindezeket.

Januárban gyilkolták meg őket, és egy évvel később, 1946. március tizenötödikén volt a temetésük. Kaptak a zsidó temetőben, Rákoskeresztúron két díszsírhelyet a mártírpárcella első sorában. Csak arra emlékszem, hogy rabbi temette őket, és nagyon sokan voltak.

A gyászjelentés szövege:

RÓNAI MIHÁLY ANDRÁS és felesége, GÁBOR MARIANNE a halálos árvaság egész keserűségével jelenti, hogy édesapja és lelkének alkotója, illetve apósa, a legderekabb ember, a legsugárzóbb elme, a legdélcegebb férfi, a magyar köztisztviselő, az igaz természettudós és írástudó példaképe, DR. RÓNAI MIHÁLY

ny. szfőv. állategészségügyi főtanácsos, a székesfővárosi ló- és sertésközbvagóhíd volt vezető főállatorvosa stb., az átöröklés és konstitúció tanának európai nevű kutatója,, a régi "Nyugat" alapító munkatársa

és édesanyja, illetve anyósa, a legdrágább és legmunkásabb asszony, Budapest dolgozó nőinek és Angyalföld proletárgyermekeinek szamaritánus lelkű jótévője, férjének a halálban is hű társa, Dr. RÓNAI MIHÁLYNÉ Dr. HAUSER EMMA

nőorvos, a MABI 34 éven át volt rendelőorvosa, ny. szfőv. iskolaorvos és egészségtanár

s velük édes testvérkéje, illetve sógora, a kedves, a legmelegebb szívű, a legkülönb szülőkhöz halálos ragaszkodó

Dr. RÓNAI BÁLINT

üggyvédjelölt, fényképész, a volt váciuccai "Expressz-fotoműterem vezetője

34 évi gyönyörű és áldozatos házasság után, életük 66-ik, 59-ik, illetve 27-ik évében, 1945. január 10-én este nyilas géppisztolytól egyszerre, együtt haltak vértanuhalált.

1946. március 15-én, pénteken délután 3 órakor helyezzük őket immár végső, örök nyugalomra a rákoskeresztúri zsidó temetőben, a Pesti Chevra Kadisa adományozta díszsírhelyen.

Siratják őket még RÓNAI DÉNES, özv. GUTTMANN EMILNÉ RÓNAI ERZSÉBET, FODOR ANDORNÉ HAUSER MIMI (Temesvár), HAUSER ERNŐ (Limuru, Kenya), VÁGVÖLGYI FERENCNÉ HAUSER MARGIT (testvérek, illetve nagybátyái és nagynénái.

Siratni fogják -- ha fogják -- elhurcolt szeretteik: ÖZV. RÓNAI FÜLÖPNÉ édesanyja, anyósa, illetve nagyanyja, RÓNAI JÓZSEF testvére, sógora, illetve nagybátyja, KÉVAL TIBORNÉ HAUSER MAGDA testvére, sógornője, illetve nagynénje.